

Aanwinsten voor de Nederlandse adventief-flora, 9

door

S. J. VAN OOSTSTROOM en TH. J. REICHGELT

(Rijksherbarium, Leiden)

Wederom zijn wij in staat een aantal voor Nederland nieuwe adventieven te melden. Een deel hiervan werd gevonden door de Leidse bioloog R. van der Meijden, die zich de laatste jaren met groot enthousiasme in de kennis van de Nederlandse flora heeft ingewerkt en die in zijn woonstad Rotterdam vele adventieven verzamelde.

1. *Vicia pseudocracca* Bertol., Rar. Ital. Pl. Dec. 3, 1810, p. 58 (fam. *Leguminosae*).

Rotterdam, Schiehaven, leg. R. van der Meijden, 13 aug. 1965 (L).

Van de uit Nederland bekende soorten komt *Vicia pseudocracca* Bertol. het meest overeen met *V. villosa* Roth en *V. dasycarpa* Ten. Zij verschilt er echter al op het eerste gezicht van door de weinigbloemige bloeiwijzen en de kleur van de bloemen. Een korte beschrijving volgt hier:

Plant eenjarig, meestal zwak afstaand behaard tot kaal. Stengels kantig. Bladen met 3—10 (meestal 4—5) paar blaadjes en een vertakte rank; blaadjes langwerpige elliptisch tot lancet- of lijn-lancetvormig, stomp tot spits, met een topspitsje; steunblaadjes klein, scheef lancet- of halfspiesvormig, gaafrandig. Bloeiwijze gesteeld, meestal langer dan het erbij behorende blad, los, meestal ca. 3—6-bloemig; bloemstelen duidelijk korter dan de kelk. Kelk klokvormig, de beide bovenste tanden veel korter

dan de onderste, breed driehoekig, toegespitst, de drie onderste lijn-lancetvormig, geleidelijk toegespitst en ongeveer even lang als of korter dan de buis. Bloemkroon ca. 15—18 mm lang; vlag lichtblauw met donkerder aderen, zwaarden en kiel geelwit, de laatste met een blauwe vlek aan de top; plaat van de vlag ruim half zo lang tot bijna even lang als de nagel. Peul kaal, 2—4 cm lang en 5—10 mm breed, aan de voet versmald in een korte steel, die niet of nauwelijks langer is dan de kelkbuis; zaden ca. 6—8, iets afgeplat bolvormig, glad, zwart; de navel $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{5}$ van de omtrek van het zaad innemend.

De soort komt oorspronkelijk voor in het Middellandse Zee-gebied, in Europa van het Iberische Schiereiland door Zuid-Frankrijk tot Italië, voorts op de Balearen, Corsica, Sardinië en Sicilië en in Noord-Afrika.

2. *Verbascum macrocarpum* Boiss., Diagn. ser. 1, 12, 1853, p. 6 (fam. *Scrophulariaceae*).

Oude Pekela, spontaan in tuin, vermoedelijk opgeschoten uit zaad, dat met moestuinkruiden is meegekomen, leg. J. Mart. Duiven, 5 aug. 1953 (L).

Deze soort behoort evenals de nauw verwante *V. blattaria* L. tot de sectie *Bothrosperma* Murb. subsectie *Singuliflora* Murb. en wel tot de serie *Adenotricha* Murb. van de laatste. Deze serie is gekarakteriseerd door een uitsluitend uit klierharen bestaande beharing.

De soorten zijn in hoofdzaak als volgt van elkaar te onderscheiden:

V. macrocarpum Boiss. — Rozetbladen duidelijk gesteeld; middelste stengelbladen met afgeronde tot afgeknotte voet. Hogere schutbladen driehoekig-eirond tot eirond-lancetvormig, steeds veel langer dan de bloemstelen. Kelkslippen vrij stomp of met een kort topspitsje. Helmdraden van de voorste twee meeldraden alleen aan de binnenzijde met paarze wolharen. Gehele plant met klierharen; deze zeer verschillend van lengte.

V. blattaria L. — Rozetbladen zittend of kort gesteeld; middelste stengelbladen met hartvormige voet halfstengelomvattend. Hogere schutbladen meestal lancetvormig, meestal duidelijk korter dan de bloemstelen. Kelkslippen meestal spits. Helmdraden van de voorste twee meeldraden in het bovenste derde deel kaal, overigens geheel met paarze wolharen. Plant bovenaan met kort gesteelde of soms zittende klieren, overigens vrijwel kaal.

V. macrocarpum Boiss. komt oorspronkelijk voor in Zuidwest-Azië, van Transkaukasië en Koerdistan oostelijk tot Russisch Midden-Azië.

3. *Linaria origanifolia* (L.) DC., Fl. Fr. 3, 1805, p. 591 (fam. *Scrophulariaceae*).

Oostvoorne, in de duinen van de Brielse Waterleiding, leg. Mej. M. Strijbis, 23 mei 1964 (L).

Linaria origanifolia is wat de in ons land oorspronkelijk voorkomende soorten betreft het best te vergelijken met *L. minor* (L.) Desf. Beide zijn als volgt van elkaar te onderscheiden:

L. origanifolia (L.) DC. — Plant meestal tweejarig tot overblijvend. Stengels neerliggend-opstijgend. Bladen vrij dik, iets vlezig, de onderste dichter opeen dan de hogere, elliptisch tot omgekeerd eirond, vrij plotseling in de steel versmald. Bloemkroon (spoor niet inbegrepen) ca. 7—10(—15) mm lang, duidelijk langer dan de kelk.

Overlangse lijsten op de zaden met onregelmatige tanden.

L. minor (L.) Desf. — Plant eenjarig. Stengels rechtopstaand. Bladen dunner, niet vlezig, de onderste niet dichter opeen dan de hogere, omgekeerd lancetvormig, meer geleidelijk in de steel versmald. Bloemkroon (spoor niet inbegrepen) ca. 4—6 mm lang, weinig langer dan de kelk. Overlangse lijsten op de zaden vrijwel glad.

L. organifolia komt oorspronkelijk voor in Spanje, Portugal, Zuid-Frankrijk en op de Balearen.

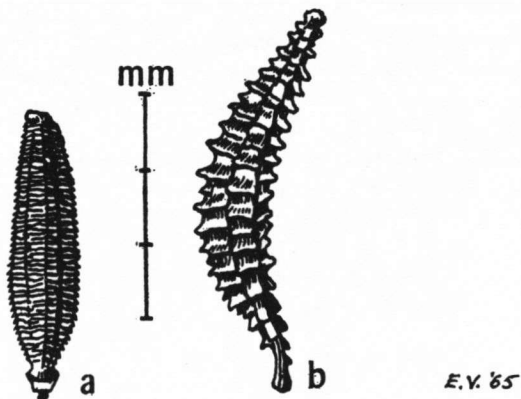

Fig. 1. Vrucht van a: *Picris hieracioides* L.; b: *P. sprengeriana* (L.) Poir.

4. *Scrophularia peregrina* L., Sp. Pl. 1753, p. 621 (fam. *Scrophulariaceae*).

Leiden, Voorschoterweg, wegrand, leg. S. E. de Jongh, 19 okt. 1965 (herb. De Jongh).

S. peregrina L. heeft evenals *S. vernalis* L. de bloemen in bijschermen in de bladoksels van de naar boven geleidelijk kleiner wordende bladen, terwijl de kelkslippen niet vliezig gerand zijn. Zij verschilt door deze kenmerken van de overige in Nederland voorkomende soorten waarbij de bloemen tot een eindelingse pluim zijn verenigd en de kelkslippen een vliezige rand vertonen.

S. peregrina is van *S. vernalis* te onderscheiden doordat zij eenjarig en kaal of bijna kaal is (*S. vernalis* is tweejarig tot overblijvend en dicht en vooral bovenaan klierachtig behaard), door de losse, 2—5-bloemige bijschermen (bij *S. vernalis* zijn deze gedrongen en 3—10(—20)-bloemig) en door de donker bruinpurperen bloemkroon met een ongeveer cirkelrond staminodium (bij *S. vernalis* is de bloemkroon groenachtig-geel terwijl het staminodium ontbreekt).

De soort komt voor in het Middellandse Zee-gebied en wordt in West-Frankrijk ook nog aangetroffen tot in het departement Côtes-du-Nord. Volgens Rouy is zij in West-Frankrijk echter waarschijnlijk niet oorspronkelijk.

5. *Picris sprengeriana* (L.) Poir., Encycl. 5, 1804, p. 310 (fam. *Compositae*) - Fig. 1.

Rotterdam, Vierhavensstraat bij Lekhaven, leg. R. van der Meijden, 3 sept. 1965 (L).

Deze soort verschilt van de hier te lande inheemse *P. hieracioides* L. o.a. als volgt: Plant eenjarig (bij *P. hieracioides* tweejarig tot overblijvend). Stengel vanaf de voet

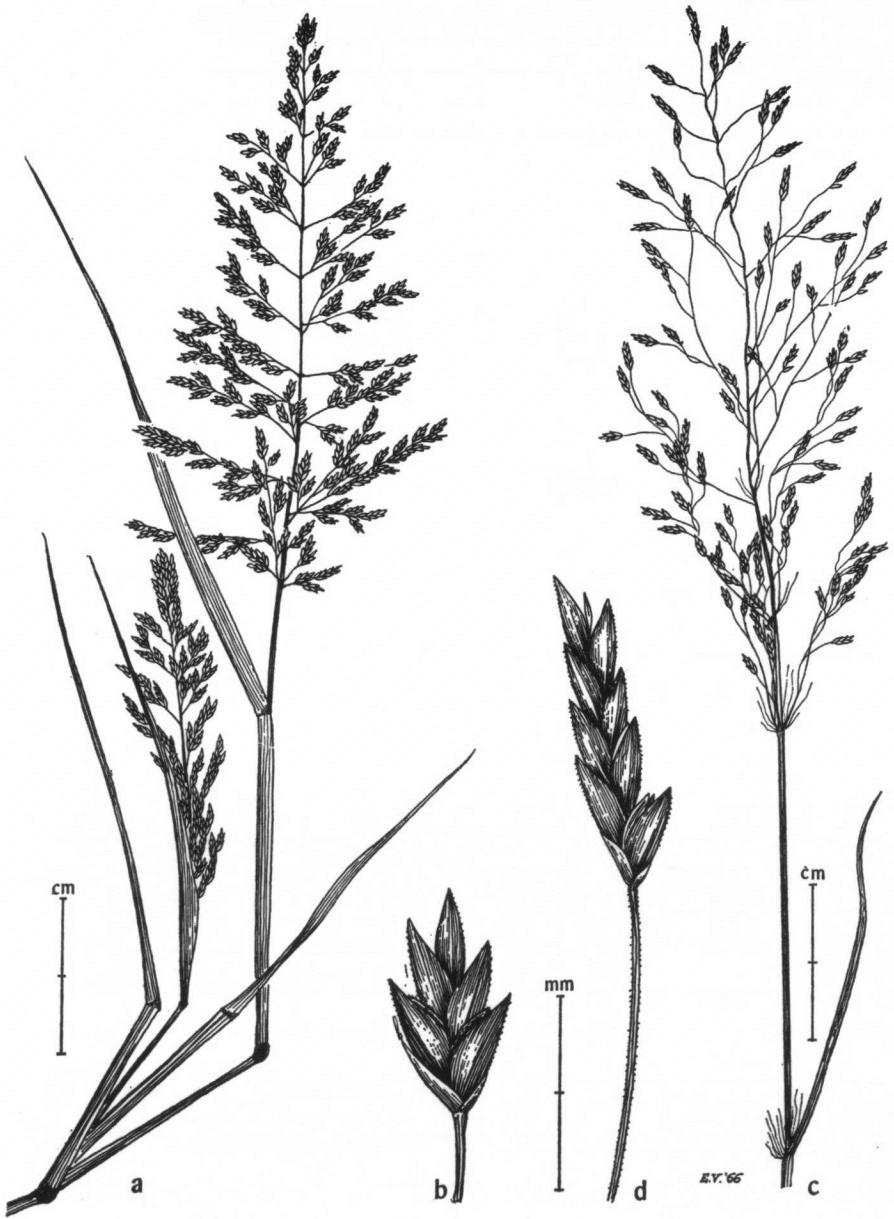

Fig. 2. a—b: *Eragrostis multicaulis* Steud., a: bloeiwijze, b: aartje; c—d: *E. pilosa* (L.). P.B., c: bloeiwijze, d: aartje.

wijd vertakt, ook de takken van de bloeiwijze wijd afstaand (bij *P. hieracioides* hoger vertakkend, de takken van de bloeiwijze rechtop-afstaand of opstijgend). Hoofdjes kleiner dan bij *P. hieracioides*; het omwindsel 8—10 mm lang (bij *P. hieracioides* 10—15 mm), na de bloei in het onderste deel opgeblazen en daarboven ingesnoerd; de binnenste omwindselbladen dan onderaan gebogen en bootvormig (bij *P. hieracioides* niet opgeblazen en niet ingesnoerd, de omwindselbladen vlak). Vruchten (fig. 1, b) meestal sterk gebogen, in een korte snavel versmald, overlans en grof dwars geribd (bij *P. hieracioides* (fig. 1, a) zwak gebogen tot vrijwel recht, met nauwelijks ontwikkelde snavel en overlans en zeer fijn dwars geribd).

P. sprengeriana komt voor in het Middellandse Zee-gebied, van Spanje door Zuid-Frankrijk en Italië tot het Balkan Schiereiland; ook in het oostelijke deel van Noord-Afrika en verder oostelijk tot in Mesopotamië.

6. *Eragrostis multicaulis* Steud., Syn. Pl. Gram. 1855, p. 426 (fam. *Gramineae*) - Fig. 2.

Rotterdam, Schiehaven N.Z., spoorwegterrein, leg. J. H. Kern, S. J. van Oostroom & Th. J. Reichgelt, herb. v. O. no. 21053, 8 sept. 1958 (L); id., id., leg. S. E. de Jongh, J. Mennema, S. J. van Oostroom & Th. J. Reichgelt, herb. v. O. no. 24310 en 24324, 26 aug. 1965 (L); id., Maashaven, leg. R. van der Meijden, 3 sept. 1965 (L); id., Vierhavensstraat bij IJsselhaven, leg. R. van der Meijden, 3 sept. 1965 (L).

Van de hier te lande adventief aangetroffen *Eragrostis*-soorten lijkt *E. pilosa* (L.) P. B. het meest op *E. multicaulis* Steud. Beide soorten zijn als volgt van elkaar te onderscheiden:

E. multicaulis Steud. (fig. 2, a-b) — Bladscheden aan de top aan de buitenzijde kaal of gedeeltelijk met weinige lange haren. Takken van de bloeiwijze vrijwel steeds zonder haren aan de voet, vrij stijf, van dicht bij de voet af aartjes dragend. Stelen van de aartjes korter dan deze, die van de hogere zijaartjes van iedere tak tot ca. 1 mm lang. Aartjes eirond of langwerpig eirond, ca. 1½ mm breed; de bloemen meer afstaand dan bij de volgende soort.

E. pilosa (L.) P. B. (fig. 2, c-d) — Bladscheden aan de top aan de buitenzijde met talrijke lange haren. De onderste takken van de bloeiwijze aan de voet meestal met ange haren; alle takken minder stijf, bochtig, pas op een aanzienlijke afstand van de voet aartjes dragend. Stelen van de aartjes overwegend langer dan deze, die van de hogere zijaartjes van iedere tak ten minste 2 mm lang. Aartjes langwerpig tot lijnvormig, ca. 1 mm breed; bloemen weinig afstaand.

E. multicaulis werd door Steudel beschreven naar planten uit Japan. De soort schijnt oorspronkelijk in Oost-Azië thuis te behoren, doch is thans over een groot deel van de aarde verspreid.

7. *Beckeropsis verisim. petiolaris* (Hochst.) Fig. & De Not., in Mem. Accad. Sci. Torino ser. 2, 14, 1854, p. 368 (fam. *Gramineae*) — Fig. 3.

Rotterdam, Vierhavensstraat, spoorwegterrein, leg. R. van der Meijden, 24 aug. 1965 (L); id., id., leg. R. van der Meijden, 16 sept. 1965; dit exemplaar overgebracht naar de Leidse Hortus en daar bloeiend verzameld in dec. 1965 (L).

De beide hier genoemde planten behoren zeer waarschijnlijk tot *Beckeropsis*

Fig. 3. *Beckeropsis cf. petiolaris* (Hochst.) Fig. & De Not. a: bloeiwijze; b—c: bladen; d—e: aartje van twee zijden gezien.

petiolaris (Hochst.) Fig. & De Not., hoewel daarover geen volkomen zekerheid bestaat.

Het genus *Beckeropsis* Fig. & De Not. behoort tot de *Paniceae* en onderscheidt zich van de hier te lande inheemse en adventieve geslachten van deze tribus door de volgende kenmerken: Aartjes aan de voet met een enkele borstel en bij rijpheid samen met deze afvallend.

B. petiolaris is in het kort als volgt gekenmerkt:

Plant eenjarig. Stengels rechtopstaand, tot ruim 1 m hoog, kaal. Bladscheden aan de top aan hun rand gewimperd; ligula gereduceerd tot een lijn van korte haren; blad-schijf dun, slap, gesteeld, met hart- of pijlvormige of met afgeronde voet, zelden ten dele of alle met geleidelijk versmalde voet, de bovenste zittend, alle in een lange spitse punt versmald, ca. 10—30 mm breed (bij ons exemplaar slechts tot 8 mm), kaal of aan weerszijden lang en verspreid behaard en met ruwe randen en een bleke middennerf. Aartjes tot trossen verenigd; deze 1 tot meerdere bijeen in de oksels van de bovenste bladen, lang gesteeld (bij ons exemplaar 1—2 per bladoksel, in het laatste geval één lang gesteeld en één korter), met inbegrip van de borstels bij ons exemplaar tot ruim 3 cm lang; borstels tot 3 cm lang (bij ons exemplaar tot 2 cm); aartjes smal elliptisch, spits, ca. 2—2½ mm lang; eerste en tweede kelkkafje zeer klein, afgerond tot uitgerand, nog geen ¼ mm lang; lemma van de steriele en de fertiele bloem van dezelfde vorm en grootte als het aartje, vooral naar de top verspreid kort borstelig behaard.

De soort komt voor in Soedan en Ethiopië en wordt daar als hooi voor het vee gebruikt.

8. Verwilderde sierplanten.

Polygonum aubertii L. Henry, fam. *Polygonaceae*. Deze soort werd in oktober 1964 aangetroffen op een stortplaats aan het Papenpad te Bennekom door Dr. F. M. Muller. Herkomst: West-China en Tibet.

Euphorbia marginata Pursh, fam. *Euphorbiaceae*. Deze soort werd in september 1965 door A. J. de Boer verwilderd gevonden te Deventer, op een tuinderslandje. Zij is afkomstig uit de centrale Verenigde Staten.

Alchemilla mollis (Buser) Rothm., fam. *Rosaceae*, werd verwilderd gevonden te Berg en Dal bij Nijmegen, aan een zandig-lemmige wegberm in juni 1950 door M. Jacobs; vervolgens ten noorden van Lonneker ca. 1955 door J. van der Veer en tenslotte langs een wegrand te Blaricum in juni 1965 door A. S. Troelstra.

Herkomst: Balkan Schiereiland.

Cotoneaster moupinensis Franch., fam. *Rosaceae*. Verwilderd bij Veenendaal, „Gat van Vonk”, leg. S. J. van O oststroom & Th. J. Reichgelt, herb. v. O. no. 23332, 16 juli 1963 en bij Losser, „De Grevenmaat”, leg. P. A. Bakker, 22 juni 1965.

De soort is afkomstig uit West-China.

Crataegus crus-galli L., fam. *Rosaceae*. Verwilderd bij Maarn, in een zandafgraving, leg. M. T. Jansen & J. A. E. de Kleuver, 12 juni 1965. Afkomstig uit de oostelijke Verenigde Staten.

Cytisus nigricans L., fam. *Leguminosae*. Deze in Midden- en Zuid-Europa voorkomende heester werd in meerdere exemplaren verwilderd aangetroffen op een ruderaal terrein even ten noorden van het veer Rheden-Giesbeek door E. C. H. Kolvoort in augustus 1965.

Cytisus × *praecox* Bean, fam. *Leguminosae*, werd verwilderd gevonden op een wegberm te Hilversum door J. B. M. Frencken & J. A. E. de Kleuver op 15 mei 1965.

Trifolium repens L. var. *atropurpureum* Nich., fam. *Leguminosae*. Te Beverwijk, op braakliggend terrein, gevonden door J. Akkerman, in september 1965.

Godetia amoena G. Don × *G. grandiflora* Lindl. (*Godetia* × *hybrida* Voss), fam. *Onagraceae*. Deze als eenjarige sierplant gekweekte hybride groeide in een aardbeienveld bij Kesteren in september 1965 en werd verzameld door J. A. E. de Kleuver.

Phlox drummondii Hook., fam. *Polemoniaceae*. Verwilderd gevonden op een ruderaal wegberm te Achterberg, genl. Rhenen door J. A. E. de Kleuver op 8 augustus 1965.

Oorspronkelijk voorkomend in oostelijk Texas.

Gentiana asclepiadea L., fam. *Gentianaceae*. Van deze soort werd een aantal exemplaren aangetroffen op het landgoed Strypemonde, gem. Rockanje door H. Verheij op 26 september 1965.

G. asclepiadea komt oorspronkelijk voor in de gebergten van Midden- en Zuid-Europa, oostelijk tot de Kaukasus.

Coreopsis grandiflora Hogg, fam. *Compositae*, oorspronkelijk afkomstig uit de zuidelijke Verenigde Staten, werd op 4 juli 1965 verwilderd gevonden op een opgespoten terrein in Amsterdam-Zuid door A. S. Troelstra.

Venidium decurrens Less., fam. *Compositae*. Verwilderd gevonden te Leiden aan de rand van de Voorschoterweg door Th. J. Reichgelt (no. 20044) op 17 oktober 1965. Deze soort is afkomstig uit Zuid-Afrika.

Allium moly L., fam. *Liliaceae*, werd verwilderd gevonden op het terrein van Duivenvoorde bij Voorschoten in 1965 door J. W. Mol. De soort hoort oorspronkelijk thuis in Spanje, doch wordt in het overige Middellandse Zee-gebied herhaaldelijk verwilderd aangetroffen.

Summary

Acquisitions to the adventitious flora of the Netherlands, mainly found in 1965.

1. *Vicia pseudocracca* Bertol., a native of the Mediterranean region, was found on a railway-yard in the harbour of Rotterdam.
2. *Verbascum macrocarpum* Boiss., from S.W. Asia, occurred as a weed in a garden at Oude Pekela, prov. Groningen, most probably introduced with seeds for the kitchen-garden.
3. *Linaria organifolia* (L.) DC., a native of the western part of the Mediterranean region, was found as an alien in the dunes near Oostvoorne, prov. S. Holland.
4. *Scrophularia peregrina* L., a native of the same region, was found along a roadside near Leiden.

5. *Picris sprengeriana* (L.) Poir., also from the Mediterranean region, occurred on a railway-yard in Rotterdam-harbour.
6. *Eragrostis multicaulis* Steud. from eastern Asia was found under similar circumstances as no. 5. It was growing there in abundance.
7. In the same locality two specimens of the E. African *Beckeropsis cf. petiolaris* (Hochst.) Fig. & De Not. were found.
8. A number of plants escaped from cultivation are enumerated.